

Uplatnění absolventů oborového studia pedagogiky v praxi

Olga Opekarová, Bohumila Vokounová-Svatošová

Abstrakt: Předložená práce čerpá ze závěrečné zprávy z výzkumného úkolu grantového projektu MŠMT ČR, který byl svěřen řešitelkám Mgr. Bohumile Svatošové a PhDr. Olze Opekarové v roce 1998–99. Řešitelky v té době aktivně vstupovaly do diskuse o nutných změnách studijního plánu studia oborové pedagogiky na vysokých školách podle aktuálních potřeb praxe. Svě argumenty díky zjištěným skutečnostem mohou opřít o objektivně zjištěná data od 132 absolventů oborového studia pedagogiky na českých vysokých školách a univerzitách v průběhu cca posledních 10–15 let.

Klíčová slova: oborové studium pedagogiky na VŠ; pregraduální příprava absolventů pedagogiky; vývoj profesní dráhy absolventů pedagogiky po ukončení VŠ studia; možnost uplatnění vysokoškolské kvalifikace pedagogiky v profesi; uplatnění konkrétních pedagogických disciplín v praxi

Úvod

Oborové studium pedagogiky se v současné době stává stále diskutovanějším tématem v odborných kruzích. Spíše však o něm diskutují ti, kteří jej nevystudovali jako jeden z hlavních studijních oborů. Ti, kteří jej takto vystudovali, o něm spíše přemýšlejí. Možná i proto pak zaslechneme z úst méně osvěcenoého v diskusi zběhlého reformátora závěry, které svou povrchovou úpravou leckdy oslní a zaskočí.

Předkládáme proto zprávu o výsledcích exaktního výzkumu, který byl směřován právě k těm, kteří studijní obor pedagogika vystudovali, pokusili se jej uplatnit v praxi i v životě a přemýšlejí o něm. Tyto naše snahy však nebyly vedeny úmyslem překonat reformátory, jejichž snahy se nám možná nelíbí. Především jsme chtěli vyvolat specifickou diskusi s těmi, kteří mají již delší zkušenost v oboru, mohou nám svými postřehy pomoci, abychom mohli společně opravdu nově koncipovat důležitý vysokoškolský studijní obor podle aktuálních potřeb současné praxe.

Nejnovější zásahy do obsahu a náplně studijních plánů oborového studia pedagogiky na českých vysokých školách a univerzitách jsou staré nejméně deset let. Avšak ani před deseti lety kvalitativní zásahy do pojetí a obsahu oborového studia pedagogiky neměly hlubší koncepční ráz. Pozdější zásahy

měly spíše charakter kvantitativních přesunů a kosmetických úprav, které však tento obor aktuálnímu společenskému vývoji nepřibližovaly, spíše naopak.

Těsně po roce 1989 možná odradil enormní důraz na srovnávací směry a trendy v zahraničí, úzkostná snaha o uchování dějinného povědomí o vývoji pedagogických proudů, nedostatek kvalifikovaných vysokoškolských učitelů v některých nově vznikajících pedagogických disciplínách (sociální pedagogika, pedagogika mimoškolní výchovy a volného času dětí, školní pedagogika, alternativní či inovativní technologie vyučování aj.) mnoho potenciálních zájemců o oborové studium pedagogiky a zasel zrnko nedůvěry v praktickou užitečnost tohoto oboru.

Zdánlivě netečná učitelská obec se však v poslední době stále více začíná obracet k univerzitám, kde hledá odpovědi na otázky související s výskytem zcela nových problémů a jevů, které se v současné době začínají stále více objevovat a prosazovat při výchově a vzdělávání dětí a mládeže. Odpovědi na tyto otázky však učitelé kupodivu nehledají pouze u poradců, metodiků a oborových didaktiků. Stále více se snaží porozumět těmto jevům v širším kontextu, snaží se nalézt globálnější pohled na některé problémy, které musí řešit a na které nebyli při svém studiu připravováni.

Dokonce jsou učitelé v praxi ochotni se ještě dále vzdělávat – 85,6% respondentů z našeho výzkumu, projevílo zájem o další vzdělávání (!). Témata, která naši respondenti uváděli pro další vzdělávání, byla předmětem veřejné diskuse na celostátním semináři a dále jsou součástí úvah o koncepci dalšího vzdělávání na Katedře pedagogiky PedF UK v Praze.

Několik poznámek z historie

Oborové studium *pedagogiky* jako samostatné vědní disciplíny nemá na našich vysokých školách z hlediska historie dlouhou tradici. Studium *pedagogiky* jako samostatné vědní disciplíny zaznamenáváme až s příchodem O. Chlupa na filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kdy pro ni založil samostatnou katedru až v roce 1955. Postupně přibývaly další možnosti studijních kombinací, tzv. s učitelským či neučitelským zaměřením, např. s logikou, cizími jazyky, psychologií aj. Od školního roku 1976/77 je zde zavedena další možnost studia pedagogiky jako jediného či *samostatného* studijního oboru.

Na pedagogickou fakultu UK se studium pedagogiky jako studijního oboru v kombinaci s jiným oborem dostalo až v roce 1985.

Samostatně se zpočátku v ČR studovala zejména *pedagogika primární*, jejímž předmětem studia byla a je výchova a vzdělání dětí předškolního a raně školního věku, dále *pedagogika speciální*, zaměřená na výchovu a vzdělání dětí s odlišnostmi v somatickém, mentálním, percepčním a sociálním vý-

voji. Jejich studium nebylo zpočátku vázáno výhradně na univerzitní půdu. Jejich odborný rozvoj probíhal nejprve na školách, později ve výzkumných ústavech a na fakultách vysokých škol i neuniverzitního charakteru. Vývoj těchto disciplín má samostatnou a specifickou historii, dokonce o něco složitější než vývoj obecné pedagogiky jako samostatné univerzitní vědní disciplíny.

Pedagogika jako vědní obor se nestudovala pouze na pražské univerzitě. Na brněnské Masarykově univerzitě (dříve J. E. Purkyně) se poprvé objevuje studium oboru pedagogika ve studijních kombinacích ve studijních plánech v průběhu 60. let.

Ostatní fakulty vysokých škol, které uváděly do svých studijních programů studium pedagogiky, specifikovaly toto studium vždy pro konkrétní oblast společenského života. Vysoká škola pedagogická v Hradci Králové například uváděla studium *pedagogiky volného času* nebo *pedagogiky dětského hnutí a organizací*. Takto koncipované studium zde probíhalo v letech 1986–1993. Obdobně zaměřené studium pedagogiky nalezneme na pedagogické fakultě Ostravské univerzity, avšak v období mimo kritérium našeho výběru.

Předmětem našeho zájmu však nebylo historické pojednání o tom, kdy a kde byl konstituován studijní obor pedagogika, ale to, jakou faktickou *možnost profesionálního uplatnění* svým absolventům aktuálně poskytuje. Jelikož vývoj možností volby studia tohoto oboru na univerzitách a vysokých školách v různých regionech v České republice nebyl rovnoměrný v historickém čase, zaměřili jsme se na absolventy tohoto oboru v uplynulých 10 letech. Hlavním motivem bylo získat respondenty s jistou oborovou, eventuálně životní profesní dráhou alespoň 2–4 roky. Horní limit 10 let byl volen taktéž z důvodu nových společenských změn a aktuálních možností profesního uplatnění v posledním desetiletí. Toto kritérium splňovaly pouze čtyři fakulty vysokých škol a univerzit v ČR.

Výzkumný projekt

Výzkumné šetření proběhlo u absolventů fakult vybraných vysokých škol a univerzit podle následujících kritérií:

1. Oborové studium pedagogiky bylo respondentem ukončeno v letech 1985–1995.
2. Respondent absolvoval ve vysokoškolské instituci, která v daném období studium pedagogiky jako samostatného studijního oboru či oboru v kombinaci s jiným studijním oborem poskytovala.
3. Existence archivovaných záznamů o absolventech oborového studia pedagogiky v daných vysokoškolských institucích.

4. Ochota současných akademických funkcionářů poskytovat informace z archivu.

Výzkumná metoda

Celkový výzkum profesního uplatnění absolventů oborového studia pedagogiky byl zaměřen na zajištění objektivních informací o *aktuálních možnostech* faktického *uplatnění v praxi* od konkrétních absolventů.

Dále jsme se orientovali na zjištění některých osobnostních charakteristik respondentů, a to některých jejich *postojů a názorů*. Ty se týkaly jednak jejich postojů a názorů na *úroveň* získané kvalifikace příslušným studiem vzhledem k perspektivní práci, a dále se týkaly jejich názorů na možnost skutečné *využitelnosti* studiem získaných vědomostí a kompetencí v pozdější praxi i v životě. Zvolili jsme proto techniku **dotazníku**, s následnou kvantitativní a kvalitativní analýzou.

Dotazník byl určen respondentům, resp. absolventům oborového studia pedagogiky na vysokých školách a univerzitách v ČR, které ve stanoveném časovém horizontu (1985–1995) toto studium poskytovaly, a to buď jako samostatný studijní obor nebo v různých studijních kombinacích. To byly pouze pedagogické fakulty: Karlovy univerzity v Praze (PedF UK) a Vysoké školy pedagogické v Hradci Králové (VŠP), dále filozofické fakulty Karlovy univerzity v Praze (FF UK) a Masarykovy univerzity v Brně (FF MU).

Navštívili jsme proto archivy těchto institucí a zde jsme zajistili *archivované adresy* celkem **1 380 absolventů**, kterým byl posléze dotazník zaslán. Několik desítek respondentů bylo obesláno vícekrát (v případech nedostížených adresátů jsme užili dalších adres v případech, kdy byly v archivech zaznamenány).

Popis dotazníku

Dotazník byl konstruován pro možnost distribuce poštou na adresy respondentů, nebyl proto anonymní. Obsahuje základní instrukci pro vyplnění a motivaci ke spolupráci. Počet položek byl volen tak, aby vyplnění trvalo cca 15–20 minut.

Dotazník obsahoval **patnáct položek**. Všechny položky byly reprezentovány otevřenými typy otázek, pouze tři položky obsahovaly několik otázek dílčích. Jak již bylo uvedeno, jedním ze záměrů výzkumu bylo zajištění relevantních dat o názorech a postojích respondentů k určité skutečnosti, proto byl volen typ volných odpovědí, ve kterých by respondenti měli možnost své výpovědi podle svého uvážení obsahově více rozvinout.

Kromě otázek zjišťujících základní anamnestická data respondenta byly položky v dotazníku *zaměřeny na*:

1. **Údaje o pregraduální přípravě** (instituce, kde získali vysokoškolskou kvalifikaci, časové období studia, studijní kombinace a typ studia, dosažená akademická úroveň vzdělání);
2. **Tematická orientace při absolutoriu a těsně po něm** (téma diplomové práce, další vzdělávání v pedagogice);
3. **Vývoj profesní dráhy** od prvního zaměstnání po ukončení vysokoškolského studia (pracovní zařazení – profese, zaměstnavatel – instituce, typ úvazku, délka setrvání v dané profesi);
4. **Retrospektivní úvahy o uplatnění vysokoškolské kvalifikace** (hodnocení vlivu oborového studia pedagogiky v konkrétní profesi, možnost uplatnění profesní způsobilosti získané studiem pedagogiky v praxi, přínos oborové kvalifikace pedagogika pro další odborný růst, spokojenost s výší finančního ohodnocení v profesi, zda ovlivnila oborová kvalifikace pedagogika výši finančního ohodnocení);
5. **Aktuální úvahy o uplatnění vysokoškolské kvalifikace** (užitečnost konkrétních okruhů z pedagogiky pro praktické uplatnění v zaměstnání, užitečnost oborového studia pedagogiky i mimo profesi);
6. **Aktuální úvahy o oborovém studiu pedagogiky** (poznatky, které by respondeti doplnili nebo vyřadili ze studijních plánů z pohledu současné doby, zájem o další vzdělávání v pedagogice).

Technika vyhodnocení

Výzkumná data z dotazníků byla zaznamenávána do počítače v aplikaci Excel 97. Program zpracování dat zpracovala diplomovaná matematicka a zároveň studentka oborového studia pedagogiky v kombinaci na PedF UK, Mgr. M. Šitinová.

Data byla sumarizována v absolutních počtech v jednotlivých položkách a dále tříděna do kategorií. Některé údaje byly převáděny do kontingenčních tabulek, které jsou komentovány v textu.

Výsledky výzkumu

1. Charakteristika výzkumného vzorku

Dotazník vyplnilo a odeslalo zpět **celkem 132 respondentů**, což je asi 10 % ze všech námi oslovených absolventů oborového studia pedagogiky. Tato relace je přibližně v souladu s efektivností návratnosti odpovědí respondentů písemnou formou a poštovní cestou (viz např. Čermák, 1980; Chráska, 1994 apod.). Z toho bylo **99 žen** a **33 mužů**. Největší počet odpovědí přišel od absolventů **FF UK** (45 %), dále **VŠP** (31 %), **PedF UK** (17 %), **FF MU** (7 %).

Největší počet odpovědí přišel od absolventů z let 1990, 1991 a 1992 (40 %), tzn. od osob aktuálně s 6–8letou praxí. Dále spíše častěji odpo-

vídali absolventi relativně nedávni z let 1993–1996 (39 %) než ti „služebně starší“ z let 1985–1989 (17 %), zbytek tvořili absolventi před r. 1985 a po r. 1996 (4 %).

Z hlediska **věku** odpovědělo nejvíce respondentů narozených v letech 1961–1965 (34 %) a 1966–1971 (32 %) tedy těch, kteří absolvovali studium denní či dálkové do 30 let věku. Ostatní respondenti mají rovnoměrně rozloženu nižší četnost ve věkovém rozmezí narození 1950–1960 (22 %) a 1935–1949 (12 %).

Pokud jde o **typ studia**, byl téměř vyrovnaný poměr mezi absolventy denního (52 %) a dálkového studia (48 %).

2. Pregraduální příprava respondentů

Všichni naši respondenti vystudovali studijní obor pedagogika (učitelství pro školy II. cyklu podle zák. 19/1966 Sb., nebo učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů škol II. a III. cyklu podle zák. 171/1990 Sb.), a to buď jako samostatný obor (5,3 %), v drtivé většině v kombinaci s druhým studijním oborem (91,0 %) a v malé míře v kombinaci se třetím oborem (3,7 %).

Tab. 1: Počet studijních oborů v kombinaci s pedagogikou

počet oborů	FF MU	PedF VŠP	FF UK	PedF UK	Celkem	%
0	1		6		7	5,2
1	8	39	50	23	120	91,0
2		2	3		5	3,8
celkem	9	41	59	23	132	100,0

Legenda: FF MU: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně
 PedF VŠP: Pedagogická fakulta Vysoké školy pedagogické v Hradci Králové
 FF UK: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
 PedF UK: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy V Praze

Pokud jde o **druhy studijních oborů**, které byly respondenty studovány ve sledovaném období v kombinacích s pedagogikou, nabízela nejčetnější repertoár z uváděných 12 možných voleb **VŠP** (9), dále PedF UK (5) a FF UK (5), dále pak FF MU (3).

Z tabulky 2 je patrné, že největší počet respondentů studoval **pedagogiku ve studijní kombinaci** s oborem **ošetřovatelství**, dříve taktéž péče o nemocné (22,7 %). Dále pak psychologie (16,7 %), dějepis – historie (14,4 %), občanská nauka (9,1 %), český jazyk + literatura (9,1 %), biologie (7,6 %), ruský jazyk (6,1 %). Zbývající počet tvoří menší zastoupení oborů jako matematika, tělesná výchova, hudební výchova, základy techniky, germanistika.

Tab. 2: *Studijní obory v kombinacích s pedagogikou*

obor	FF MU	PedF VŠP	FF UK	PedF UK	Celkem	%
ošetřovatelství Oš			30		30	22,7
psychologie Ps	4	1	17		22	16,7
dějepis+historie D		17	1	1	19	14,3
občanská výchova Ov	3			9	12	9,1
č.jazyk+literatura Čjl		1	4	7	12	9,1
biologie Bi		10			10	7,6
ruský jazyk Rj	1	2		5	8	6,2
matematika M		4			4	3,0
tělesná výchova Tv		3			3	2,3
hudební výchova Hv		1		1	2	1,5
základy techniky Zt		2			2	1,5
germanistika Nj			1		1	0,8
<i>neuvedli</i>	1		6		7	5,2
celkem	9	41	59	23	132	100,0

2.1 *Téma diplomové práce*

Jako součást pregraduální přípravy a postupné směřování perspektivních profesionálních úvah může podle našeho názoru do jisté míry naznačovat již odborné téma, jemuž se student v podstatné části svého studia, zejména v závěru, teoreticky i prakticky věnuje. Tím bylo pro nás odborné téma obhájených diplomových prací.

Zmínovaná témata v dotaznících byla následně rozčleněna do 19 kategorií, které upřesňují celkové zaměření respondentovy odborné aktivity.

Z celkového výzkumného vzorku ($N = 132$) absolvovalo 78 respondentů (téměř 60 %) obhájením diplomové práce z pedagogiky.

Tematicky mělo nejčtenější zastoupení téma **historické** (12,8 %), a dále **didaktické** (12,8 %), do kterého bychom řadili témata týkající se motivace žáků, učiva a vyučovacího procesu. Těsně následují témata týkající se **učitelské profese** (11,5 %), **rodiny** (10,3 %), **osobnosti žáka** (10,3 %), **problémového žáka** (10,3 %), **mimoškolní výchovy** (9 %).

Zbývající počet (23 %) tvoří témata diplomových prací orientovaná na různé problémy vztahující se k práci s dětmi a mládeží při jejich výchově a vzdělávání, viz tab. 3.

Provedeme-li jistou komparaci s profesemi, které v perspektivě respondenti vykonávali a vykonávají, dá se říci, že většina témat diplomových prací souvisí s výkonem především učitelského povolání, které absolventi de facto později většinou vykonávali, viz odst. 3.1 a 3.3.

2.2 Další vzdělávání

Za součást pregraduální a graduální výchovy považujeme i **další vzdělávání v pedagogice**, které následovalo relativně krátce po absolvování vysokoškolského studia. Z celkového počtu našich respondentů, celkem 35 (26,5 %), z toho 3/4 žen, absolvovalo další vzdělávací aktivity různé úrovně a zaměření.

Nejčteněji bylo uváděno vzdělávání orientované na další vědeckou přípravu – doktorské (28,6 %), dále následují obory speciální pedagogiky (22,9 %), dále obory rozšiřující kompetence pro oblast výchovného poradenství (14,3 %). Zbývající zmiňované vzdělávací aktivity nemají uvedeno konkrétní zaměření anebo se vyskytly epizodicky.

3. Vývoj profesní dráhy po ukončení VŠ studia

3.1 První profese a instituce

V následujícím komentáři jsme z důvodu možnosti komparace jednotlivých ukazatelů, které nás zajímaly, zavedli klasifikaci profesí do určitých kategorií.

Zjištěná data jsou tedy dále komentována podle následujících kategorií: *učitelské profese, poradenství, vychovatelské profese, zdravotnictví, výzkum + odborná činnost personalistika, volný čas dětí a mládeže a dále profese mimooborové.*

3.1. a) Učitelské profese

Jako **první profesi**, kterou vykonávali po ukončení vysokoškolského studia, uváděli naši respondenti v naprosté většině profesi **učitele** (70,5 %), a to buď v konkrétní roli učitele, nebo ředitele, vedoucího odborné praxe, odborného asistenta na VŠ, mistra odborného výcviku či metodika.

Pokud jde o **instituci**, kam nastoupili ve své první profesi po absolvování vysokoškolského studia, byly to pochopitelně nejčastěji školy. Z tohoto počtu bylo 49,5 % na základní školy, 47,4 % na střední školy a střední odborná učiliště, a dále 3,1 % na vysoké školy.

Pokud bychom chtěli na tomto místě zhodnotit, do jaké míry mohli respondenti uplatnit kvalifikaci učitelství pedagogiky jako aprobačního předmětu, je nutné vzít v úvahu, na kterých středních školách připadala výuka tohoto předmětu v úvahu.

Drtivá většina středních škol, kde naši respondenti působili jako učitelé, byly **střední zdravotní školy**. Toto ostatně koreluje se statisticky významným výskytem největšího zastoupení respondentů se studijní kombinací s oborem ošetřovatelství v našem souboru. Kupodivu střední pedagogické a sociálně-právní školy, kde je ve studijních plánech předepsán vyučo-

vací předmět pedagogika, se na počátku profesní dráhy našich respondentů vyskytovaly jen sporadicky.

Dále usuzujeme, že zde naši respondenti pravděpodobně využívali jako učitelé svou kvalifikaci druhého, resp. dalšího aprobačního předmětu kombinace, nikoli pedagogiky jako vyučovacího předmětu.

3.1 b) Poradenství

Naši respondenti rovněž působili v podstatně menší míře jako pedagogové, psychologové, speciální pedagogové, pedagogičtí psychologové, terapeuti nebo poradci v *poradenských* či *diagnostických* zařízeních pro mládež (8,3%). A to v pedagogicko-psychologických poradnách, ve speciálně pedagogických centrech, v dětském diagnostickém ústavu či v psychiatrické léčebně.

3.1 c) Vychovatelství

V poměrně malé míře působili ve funkcích *vychovatelských* (5,3%), a to jako vychovatelé, vedoucí vychovatelé, au pair či pěstounky v jeslích, nemocnicích, domovech mládeže či ve věznicích.

3.1 d) Zdravotnictví

V malé míře se vyskytovaly profese zdravotních sester (2,3%), patrně v souvislosti s předchozí středoškolskou kvalifikací respondentů a s významným zastoupením studijního oboru ošetrovatelství v kombinaci s pedagogikou u našich respondentů.

3.1 e) Další profese

Víceméně epizodicky se vyskytly profese v uvedených oblastech: *výzkum + odborná činnost; personalistika; volný čas dětí a mládeže*.

3.1 f) Profese mimo obor

Poměrně velká část našich respondentů (11,3%) nastoupila do profesí nesouvisejících s pedagogikou jako studijním oborem.

3.2 Počet zaměstnání během profesní dráhy

Podíváme-li se na počet profesí, které v průběhu profesní dráhy naši respondenti vykonávali, ať již chronologicky za sebou či souběžně, zjistíme, že většina z našich respondentů (68,9%) v průběhu svého profesního života absolvovala více než jednu profesi či zaměstnání.

V několika případech se objevuje až pět profesí (3,8%), pouze však u mužů. Dále čtyři profese uvádělo 9,1% respondentů, tři profese až 22,7% respondentů, dvě profese uvádělo 33,3%.

U jedné profese setrvalo, případně žádnou změnu ve své profesní dráze neuvedlo 31,1% respondentů.

Tab. 3: Počet zaměstnání během profesní dráhy

počet zaměstnání	muži	ženy	%	celkem	%
1	5	36	87,8	41	31,1
2	10	34	77,3	44	33,3
3	10	20	66,7	30	22,7
4	3	9	75,0	12	9,1
5	5	0	0,0	5	3,8
celkem	33	99		132	100,0

3.3 Aktuální profese a instituce

Z hlediska vývoje profesní dráhy našich respondentů a také z hlediska aktuálních podmínek pro uplatnění absolventů s oborovým studiem pedagogika v praxi jsme zkoumali, do jaké míry se změnila počáteční skladba profesního uplatnění našich absolventů ve srovnání s jejich současnou situací.

V následujícím komentáři využíváme klasifikaci profesí do kategorií, jak jsme uvedli v odst. 3.1.

Komentujeme proto zjištěná data podle následujících kategorií: *učitelské profese, výzkum + odborná činnost, poradenství, vychovatelské profese, personalistika, publicistika, volný čas dětí a mládeže, a dále profese mimooborové.*

3.3 a) Učitelské profese

Naši respondenti v průběhu své profesní dráhy nejčastěji zůstali u profese **učitele** (64,4 %), což se příliš neliší od jejich první nejčastěji uváděné profese na počátku jejich profesní dráhy (70,5 %). Pokud jde o instituce, kde jako učitelé aktuálně působí, jejich skladba je od původního rozvrstvení poněkud *odlišná*:

1. *Převažují* více učitelé na středních školách (51,1 %) nad učiteli základních škol (32,6 %), oproti původnímu poměru 32,6 % SŠ : 35,6 % ZŠ.
2. U učitelů základních škol naopak *přibývají* typy základních škol specializující se na *specifické vzdělávací potřeby dětí* (speciální, zvláštní a pomocné školy), což se na počátku jejich profesní dráhy nevyskytovalo. Týká se to až 13,3 % učitelů základních škol). Toto zjištění ostatně koresponduje s četným výskytem zaměření dalšího vzdělávání po absolvování VŠ, kdy se 22,3 % těch, kteří uvedli své další vzdělávání, orientovalo na speciálně pedagogické obory.
3. Počet *učitelů na vysokých školách* stoupl na dvojnásobek (8,3 %) z původních 3,8 %. Toto zjištění významně koreluje s nejčastěji uváděným zaměřením dalšího vzdělávání po absolvování vysokoškolského studia,

Tab. 4: Aktuální profese

zaměření	profese	1.	2.	3.	4.	5.	celkem	%
<i>učitelství</i>	učitel	28	24	11	3		66	
	ředitel školy	1	2	1		2	8	
	odb. as. na VŠ	1	1	2	1		6	
	zástupce řed. školy		1	1	1		3	
	lektor cizího jazyka				1		1	
celkem							84	63,6
<i>poradenství</i>	psycholog	3	1		1		5	
	pedagog			1	1		2	
	výchovný poradce		1	1			2	
	etoped		1				1	
	konzultant		1				1	
	pedagog pro SPU		1				1	
	poradce terapeut	1				1	1	
celkem							14	10,6
<i>výzkum, odbor. práce</i>	výzkumný pracovník			2	1		3	
	asistent		1				1	
	doktorand Pg			1			1	
	odborný pracovník	1					1	
	odborný zástupce			1			1	
	projektový asistent	1					1	
	ved. akredit. střediska					1	1	
	ved. odboru školství			1			1	
ved. vzděl. střediska			2			2		
celkem							12	9,1
<i>mimo obor</i>	nepřijímají v oboru	1					1	
	obchodní zástupce			1			1	
	odborný archivář	1					1	
	podnikatel		1				1	
	pojišťovací poradce					1	1	
	programátor		1				1	
	zoolog v domácnosti	2	1				2	
celkem							9	6,8
<i>personalistika</i>	personalista			1			1	
	manažer				1		1	
	organizační pracovník			1			1	
	řízení lidských zdrojů		1				1	
	sales manager		1				1	
celkem							5	3,8
<i>publicistika</i>	novinář		1				1	
	odborný redaktor			1			1	
	redaktor				1		1	
	katalogizátor	1					1	
celkem							4	3,0
<i>vychovatelství</i>	vychovatel		1	1	1		3	2,3
<i>volný čas</i>	OSVČ				1		1	0,8
CELKEM							132	100,0

(1.–5. označuje pořadí souběžného či v čase postupného vykonávání určité profese)

Tab. 5: Aktuální instituce, kde jsou respondenti zaměstnáni

zaměření	instituce		počet	%			
<i>školsví</i>	<i>ZŠ</i>	I. a II. stupeň	26	(32,6)			
		ZvŠ	3				
		Pomocná škola	1				
		celkem	30				
	<i>SŠ</i>	SZdrŠ (+ RŠ)	24	(51,1)			
		SOU	3				
		SPgŠ	4				
		Integrovaná SŠ	3				
		Gymnázium	1				
		Jazyková škola	2				
		SocPgŠ	2				
		VVŠ PV	1				
		SŠ	2				
		SOŠ	1				
		SVP	2				
		Dívčí katolická škola	1				
		Obchodní akademie	1				
		celkem	47				
		<i>VŠ + výzkum</i>	PedF UK		PedF UK	3	(16,3)
					OU Ostrava	1	
	FF UK			1			
	Institut vzdělávání			2			
	FVL UK			1			
PedF JU ČB	1						
Jabok Praha	1						
VŠP HK	2						
VÚ Ped	1						
VÚOŠ	1						
FN HK	1						
celkem	15						
CELKEM		92	69,7				
<i>poradenství</i>	PPP	PPP	3	4,5			
		SPC	1				
		Soukromý psychiatr	1				
		Psychiatrická léčebna	1				
		CELKEM	6				

Tab. 5: *Aktuální instituce, kde jsou respondenti zaměstnání (pokračování)*

zaměření	instituce	počet	%
<i>vychovatelství</i>	Domov důchodců	1	
	Dětský domov	1	
	Klášter milosrdných sester	1	
	Středisko výchovné péče	1	
	SUP Klíčov	1	
	Školní družina	1	
CELKEM		6	4,5
<i>volný čas</i>	Dům dětí	1	0,8
<i>ostatní</i>	archiv	1	
	banka	3	
	spol. s r. o.	8	
	knihovna	1	
	KO ČR	1	
	Muzeum	1	
CELKEM		15	11,4
<i>odb. řídicí práce</i>	MěÚ	1	
	Školský úřad	1	
	Úřad práce	1	
CELKEM		3	2,3
<i>publicistika</i>	nakladatelství Grada	1	
	oblastní noviny	1	
	odborné nakladatelství	1	
CELKEM		3	2,3
<i>newedli</i>		6	4,5
CELKEM		132	100,0

a to doktorandským. V této souvislosti také konstatujeme, že 14,4 % dosáhlo akademického titulu doktor (PhDr., PaedDr.).

Sledujeme-li dále ukazatele v tabulce 5 týkající se postupného vývoje změny či nárůstu profesí v průběhu života respondentů, znázorněného pořadím od 1 až do 5, je zde patrná jistá tendence výskytu učitelské profese směřující spíše k počátku až středu vývoje profesní dráhy. Dá se tedy říci, že ti, kteří zahájili svou profesní dráhu vstupem do učitelské profese, zůstali jí většinou věrni. V zřejmé korelaci s náplní dalšího studia, které respondenti uváděli, se spíše prohlubovala či rozšiřovala jejich učitelská kompetence.

Nejméně často se stali učители pouze absolventi s kombinací s *psychologií* (36,4 %). Ze všech uvedených ostatních studijních oborů pracuje s menšími rozdíly (v rozmezí 60 %–75 %) v učitelských profesích vždy *nadpoloviční většina* zkoumaných respondentů v rámci každé studijní kombinace.

3.3 b) Výzkum + odborná pedagogická činnost

V souvislosti s výše uvedeným nárůstem učitelů na vysokých školách je zde nutné konstatovat, že v průběhu profesní dráhy našich respondentů dochází se zřetelnou korelací s jejich dalším vzděláváním po absolvování vysokoškolského studia k dosti podstatnému nárůstu v profesích, souvisejících s *odbornou pedagogickou činností a s výzkumnými aktivitami*.

Tyto profese nebyly na počátku profesní kariéry respondenty téměř uváděny (1,5 %). Jejich nárůst je až na 9,1 % respondentů, a to ve výzkumných institucích či ve státních řídicích institucích, jako je školský odbor městských úřadů, pracovní úřad či vedoucí funkce ve vzdělávacím nebo akreditačním středisku atd.

Z tabulky 5 je rovněž patrné, že rozložení výskytu těchto profesí se nachází zejména ve střední části vývoje profesní dráhy, tedy nejčastěji až jako třetí profese v pořadí profesí v rámci individuálního profesního vývoje jednotlivých respondentů. Nutně tedy souvisí jak s dalším vzděláváním respondentů, jak jsme již uvedli, tak také zřejmě s jistou životní a pracovní zkušeností, kterou respondenti nabyli v předcházejících profesích.

Pokud jde o *oborové zastoupení*, nejčastěji vstupovali do těchto profesí respondenti se studijními kombinacemi **ČJl** (16,7 %), **D** (10,5 %), **Ps** (10,5 %) a **Oš** (10,0 %).

3.3 c) Poradenství

Profese z okruhu *poradenských a diagnostických aktivit* mají jen velmi mírně stoupající tendenci (10,6 % z původních 9,1 %). Co se týče skladby institucí, kde respondenti tuto profesi uplatňují, je téměř identická jako skladba na počátku jejich profesní dráhy.

V souladu s výše zmíněnou relativní stabilitou výskytu těchto profesí při sledování vývoje profesního vývoje respondentů (např. tab. 5), vyskytuje se tato profese nejčastěji spíše na počátku profesní dráhy a naši respondenti u ní setrvali, a dále jako druhá profese.

Z hlediska *studijního oboru* převažují z pochopitelných důvodů pouze kombinace s psychologií (36,4 %).

3.3 d) Vychovatelské profese

U těchto profesí byla zjištěna klesající tendence (2,3 % z původních 5,2 %). Skladba institucí, kde respondenti tuto svou profesi aktuálně uplatňují, se však poněkud změnila. Přibyla církevní výchovná zařízení, domov důchodců, dětský domov a školní družina.

Z hlediska vývoje profesní dráhy respondentů zaujímají tyto profese střední pásmo, tzn. jsou uváděny nikoli jako profese původní, ale až ně-

kolikáté v pořadí. Z respondentů, kteří tyto profese uváděli na počátku své profesní dráhy, tedy u ní nesetřval ani jediný.

Oborově jsou stejnoměrně epizodicky zastoupeny studijní obory **Oš**, **Ps** a **Hv**.

3.3 e) Personalistika

V těchto profesích došlo v průběhu profesní dráhy našich respondentů rovněž k určitému nárůstu (3,8 %) z původních 1,5 %. Co do úrovně pracovní funkce, přibývají z původních referentských a organizačních funkcí činnosti spíše řídicí. To koresponduje s rozložením výskytu těchto profesí spíše ve středním pásmu vývoje profesní kariéry, tedy v druhém a třetím pořadí.

Pokud jde o *oborové zastoupení*, v našem souboru se vyskytlo 15,8 % respondentů s aprobací **D**. Dále se epizodicky vyskytli absolventi s **Ps** a **Ov**.

3.3 f) Publicistika

Oproti profesím, které respondenti uváděli na počátku profesní dráhy, vyskytují se zcela nově profese z oblasti práce v oblasti publicistiky (3,0 %). Není jich sice mnoho, ale naši respondenti našli uplatnění rovněž v odborných nakladatelstvích nebo v tisku. Rozložení těchto profesí v průběhu profesní dráhy respondentů je rovnoměrné a nijak specifické.

Oborově jsou zde zastoupeny **Bi** (20,0 %) a **ČjI** (16,7 %).

3.3 g) Volný čas dětí

V tomto směru nedochází k žádné dramatické změně. Stejně jako na počátku i současně vykonává profesi v tomto oboru jeden respondent se studijní kombinací **Oš**.

3.3 h) Profese mimo obor

Respondentů, kteří uváděli své profese nesouvisející s vystudovanou aprobací na vysoké škole, poněkud ubylo (6,8 %) z původních 9,1 %. Z hlediska rozložení těchto profesí v průběhu profesní dráhy respondentů tendence výskytu jde spíše směrem k počátku vývoje profesní dráhy. Znamená to, že ti, kteří na počátku své profesní dráhy vstoupili do povolání, která nesouvisela s jejich vystudovanou odbornou kvalifikací, většinou u těchto profesí setřvali a pouze část z těchto povolání odešla.

Z hlediska *oborového zastoupení* jsou zde respondenti se studijní kombinací **Oš** (10,0 %), **Ps** (9,1 %), a dále epizodicky **D**, **Ov**, **Bi** a **M**.

3.4 Spokojenost s finančním ohodnocením během profesní dráhy

V současné době velice diskutovaná otázka výše finančního ohodnocení práce vysokoškolsky vzdělaných odborníků, zejména učitelů, nás vedla k tomu, abychom se zajímali i o názory našich respondentů na tuto otázku.

Tab. 6: Aktuální profese ve vztahu ke studijní kombinaci s pedagogikou

zaměření	Oš	Ps	D	Ov	Čjl	Bi	Rj	M	Tv	Hv	Zt	Nj	nic	celkem	%
učitelství	21	8	12	9	7	6	6	3	2	1	2	1	6	84	64,6
poradenství	1	8	2	1	1								1	14	10,6
výzkum, odb. č.	3	2	2		2	1	1		1					12	9,1
mimo obor	3	2	1	1		1		1						9	6,8
personalistika		1	3	1										5	3,8
publicistika					2	2								4	3,0
vychovatelství	1	1								1				3	2,3
volný čas	1													1	0,8
celkem	30	22	19	12	12	10	8	4	3	2	2	1	7	132	100,0
celkem %	22,7	16,7	14,4	9,1	9,1	7,6	6,1	3,0	2,3	1,5	1,5	0,8	5,2	100,0	

Kupodivu naprosto mizivé procento z nich se vyjádřilo, že změna jejich profese byla motivována především získáním vyššího finančního ohodnocení. Oproti tomu však, zdá se velmi upřímně, se vyjádřili ohledně spokojenosti s výší mzdy za jejich práci v jednotlivých profesích během jejich životní dráhy.

Velkou spokojenost projevil málokdo. Vzpomeneme-li si na největší frekvenci profesí v první profesi respondentů, jimiž byly profese učitelské, objevujeme **prakticky rovnocennou** četnost (42,4 %) v pásmu *spíše pozitivního* hodnocení (od „velmi spokojen“ až k „částečně spokojen“) a (41,7 %) v pásmu hodnocení *spíše negativního* (od „nespokojen“ až k „zklamán“ či dokonce k expresivnímu „k nepřezítí“).

Nutné je zde však uvést cca 16 % těch, kteří nevěděli, resp. neodpověděli.

Ve 2. profesi nám rovněž významně nejčetněji figurují *učitelské profese* (viz tab. 6). Zde je jednoznačně nejčetnější (40,2 %) hodnocení „nespokojen“. Patrně zde již hraje roli možnost srovnání s úrovní ohodnocení z předcházející profese, dále rovněž i věk respondentů a jejich širší životní zkušenost. Ovšem podobně četný byl výskyt respondentů, kteří se zde nevyjádřili (44,7 %).

3.5 Zájem respondentů o další profese

Z hlediska vývoje profesní, a zároveň i celkové životní dráhy respondentů, nás zajímalo, zda měli či mají naši respondenti přes svou již realizovanou profesní orientaci ještě nějaké další představy o možnostech svého profesního uplatnění, resp. mají-li některá nesplněná profesní přání.

Položili jsme respondentům poněkud osobní otázku, zda existují profese, o něž mají dodnes *zájem*, *aniž se o ně dosud ucházeli*. Další podobnou otázkou bylo, o které profese se ucházeli neúspěšně.

Pokud jde o oborové zastoupení, nejvíce „nesplněných přání“ z hlediska výkonu konkrétní profese, ale *o něž se aktivně neucházeli*, projeví respondenti se studijní kombinací **Hv** (všichni) a **Zt** (všichni). Dále pak následují co do četnosti respondenti: Tv (66,7 % z nich), D (63,2 % z nich), Rj (62,5 % z nich), Oš (60,0 % z nich), Čjl (50,0 % z nich), Ov (50,0 % z nich), Ps (40,9 % z nich) a Bi (40,0 % z nich).

Je možné, že je tímto naznačena jistá úroveň sebedůvěry respondentů, nicméně v tomto bodě bychom se neradi pouštěli do fakty nepodložené polemiky. V tomto směru by bylo třeba ještě podpořit úvahy dalšími informacemi, které však nemáme k dispozici.

Pokud jde o profese, o něž respondenti na druhé straně projeví *aktivní zájem*, ale byli *neúspěšní*, byly profese zaměřené mimo obor (8,3 %), poradenství (5,3 %), učitelství SŠ (3,0 %) a publicistika (2,3 %).

Pokud jde o *oborové zastoupení*, jako relativně aktivnější se jeví respondenti studijních oborů **Tv** (66,7 % z nich) a **Rj** (37,5 % z nich). Dále pak následují podle četnosti D (31,6 % z nich), Bi (30,0 % z nich), Oš (30,0 % z nich), Ps (22,7 % z nich), Čjl (16,7 % z nich) a Ov (16,7 % z nich).

Jak do tohoto procesu vstupoval jistý tlak po roce 1989 na rekvalifikace některých oborů, zejména těch, které figurovaly jako vyučovací předměty na školách, nemůžeme v této polemice zatím doložit fakty o našich respondentech.

Spoluřešitelka úkolu, dr. Opekarová však prováděla výzkumné šetření u učitelů pražských základních škol v roce 1996, kde byla zjištěna významná četnost právě v tlaku na rekvalifikaci učitelů vyučovacích předmětů jako Rj, Ov, D a Čjl po roce 1989. V tomto ohledu registrujeme v našem souboru obdobnou tendenci.

Nutno říci, že profesí, o něž se naši respondenti aktivně ucházeli a byli neúspěšní, bylo podstatně méně než těch, které si sice přejí, ale neucházeli se o ně. Oproti $N_1 = 73$ jmenovaným profesím, které si sice přejí, ale neprojevili o ně aktivní zájem, jmenovali $N_2 = 35$ profesí, o něž zájem aktivně projeví, ale neúspěšně.

4. Uplatnění kvalifikace pedagogiky v profesi a její přínos pro respondenty

Při retrospektivním pohledu našich respondentů na možnost faktického uplatnění oborového studia pedagogiky po absolvování příslušné fakulty, registrujeme jistou skepsi ve všech oblastech kromě učitelských profesí.

Respondenti v učitelských profesích v drtivé většině hodnotí uplatnění studijního oboru pedagogika v pásmu *pozitivních* charakteristik (od „plně“ po „částečně“). Vyložené kritické hodnocení v pásmu („málo“ až „vůbec“) má prokazatelně nízkou četnost.

Pokud jde o oborové zastoupení, podle svého názoru nejčastěji *plně uplat-*

nili kvalifikaci v oborové pedagogice respondenti se studijní kombinací s Tv (66,7 % z nich), Ov (58,3 % z nich), D (57,9 % z nich), Oš (50,0 % z nich), Čjl (41,7 % z nich) a Rj (37,5 %).

Skeptičtější hodnocení vyjadřovali v pásmu „málo“ až „vůbec“ respondenti se studijní kombinací Bi (50,0 % z nich), M (50,0 % z nich), Rj (37,5 % z nich), D (21,1 % z nich).

Tab. 7: Uplatnění studia pedagogiky v profesi po absolvování VS

profese	uplatnil plně	uplatnil podstatně	uplatnil částečně	uplatnil málo	neuplatnil vůbec	neodpověděl	celkem	%
učitelství	41	10	18	6	9	9	93	70,5
poradenství	4	1	1	3	1	2	12	9,1
vychovatel.	3	1	1			2	7	5,2
volný čas	1						1	0,8
zdravotnict.	1				2		3	2,3
věda + o. čin.	1		1				2	1,5
personalist.			1		1		2	1,5
mimo obor	2	1	1	1	2	5	12	9,1
celkem	54	13	23	10	14	18	132	100,0

Z hlediska jednotlivých studijních oborů dále na otázku, jaký byl **přínos oborové kvalifikace** pro další odborný růst respondentů, mírně nadpoloviční většina (52,3 %) odpověděla v pásmu *pozitivního* hodnocení. Vysloveně negativní postoj zaujalo celkem 28,0 % respondentů a 19,7 % z nich se k tomu nevyjádřilo.

Ve srovnání s počtem (26,5 %) respondentů, kteří si dalším studiem oboru zvyšovali kvalifikaci, je vcelku potěšitelné, že zbyvajících 25,8 % bylo těch, kteří i bez dalšího studia pocítovali přínos oborového studia pedagogiky pozitivně například pro svou profesionální způsobilost, kvalifikaci či pro vlastní všeobecný rozhled.

4.1 Uplatnění oborové kvalifikace Pg mimo profesi

Více než čtvrtina respondentů (28,9 %) zúročila své studium zejména ve své **rodině**. Další část respondentů (15,2 %) hodnotí své studium zejména z hlediska zlepšení **komunikativních dovedností**. Zajímavý je výskyt 11,4 % odpovědí, které studium kladně hodnotí zejména vzhledem k individuálnímu, **osobnímu rozvoji** respondentů. Obdobně četný je výskyt odpovědí, kdy respondenti hodnotí příznivě vliv studia na **profesionální způsobilost** v zaměstnání.

Bohužel se vyskytli i tak zklamaní respondenti (12,1 %), kteří hodnotí možnost dalšího uplatnění oborového studia pedagogiky slovy „**vůbec**“, dalších 14,4 % bylo těch, kteří nepodali v tomto směru žádnou výpověď.

5. Aktuální úvahy o uplatnění konkrétních pedagogických disciplín

Pro možnost eventuálního aktualizace současných studijních plánů oborového studia pedagogiky podle potřeb soudobé praxe jsme zjišťovali, které pedagogické disciplíny, resp. které problémové okruhy z pedagogických disciplín naši respondenti hodnotili jako užitečné.

Zvolili jsme čtyřstupňovou hodnotící škálu, do které respondenti dle svého uvážení řadili příslušná pedagogická témata. Zde je však nutné zmínit, že z některých „poznámek pod čarou“, které někteří respondenti spontánně uváděli, vyplývá, že v negativním hodnocení některé pedagogické disciplíny se nemusí nutně odrazit vždy záporný postoj respondenta k disciplíně jako takové, ale spíše ke způsobu, jakým byla presentována.

Hodnotící škála byla koncipována v rozměru „maximálně užitečné – užitečné – okrajově použitelné – bez efektu“.

5.1 Disciplíny maximálně užitečné

Na předních místech co do četnosti se vyskytuje zejména **didaktika**, dále pak pedagogická psychologie, obecná a speciální pedagogika.

Pokud jde o *oborové* zastoupení respondentů, kteří nejčastěji takto hodnotili význam didaktiky, byli to zejména respondenti s obory **Ov** (58,3 % z nich), **Oš** (36,7 % z nich), **Ps** (18,2 % z nich) a **Rj** (37,5 % z nich).

Pedagogickou psychologii takto hodnotili nejčastěji respondenti s **Oš** (16,7 % z nich), **Čj1** (16,7 % z nich), **Ps** (13,6 % z nich).

Obecnou pedagogiku a speciální pedagogiku takto hodnotili nejčastěji **Oš** (13,3 % z nich).

Tab. 8: *Maximálně užitečné studijní disciplíny, resp. témata pedagogická*

disciplína	1. volba	2. volba	3. volba	celkem	%
didaktika	29	12	4	45	26,5
pedagogická psychologie	14	14	8	36	21,2
obecná pedagogika	16	2	3	21	12,3
speciální pedagogika	7	11	3	21	12,3
pedagogická diagnostika	10	7	2	19	11,2
psychologie	5	4	1	10	5,9
teorie výchovy	4	3	2	9	5,3
management	3		2	5	2,9
předškolní pedagogika	3		1	4	2,4
celkem	91	53	26	170	100,0

5.2 Disciplíny užitečné

Takto hodnotili naši respondenti nejčastěji opět didaktiku (12,9%), a to zejména respondenti **Oš** a **Ps**. Dále dějiny pedagogiky (12,1%), a to nej-

častěji respondenti **Oš**, **D** a **Ov**, obecnou pedagogiku (6,8 %) – uváděli zejména respondenti **Ps** a **Čjl**. Následuje co do četnosti pedagogická psychologie (6,8 %), nejčastěji uváděna respondenty **Ov** a **Čjl**, a dále pedagogika volného času (4,5 %), uváděna respondenty se studijní kombinací s **D**.

5.3 *Disciplíny okrajově použitelné*

Zde figurovaly nejčastěji dějiny pedagogiky (15,9 %). Tak je hodnotili nejčastěji respondenti **D**, **Ps** a **Oš**. Dále to byla didaktika (9,8 %) uváděna nejčastěji respondenty **Ps**, dále srovnávací pedagogika (9,1 %) uváděna nejčastěji respondenty **Ov**.

5.4 *Disciplíny bez efektu*

Z vyhodnocených výpovědí respondentů je zřejmé, že epizodicky se ve výčtu objevují téměř veškeré pedagogické disciplíny, ale v malém počtu (v rozmezí 1,5–2 %) u každé z nich, tedy rovnoměrně rozložené. Jediná disciplína, která však má zde relativně četné zastoupení, jsou dějiny pedagogiky (11,4 %). Nejčastěji ji zde uváděli respondenti **Čjl**, **Rj**, **Ov**, **D** a **Ps**.

6. *Disciplíny, které by respondenti doplnili do studijních plánů*

Jeden z úkolů, který navazuje na cíle našeho výzkumu, je i návrh studijního plánu oborového studia pedagogiky, který by vycházel z aktuálních potřeb soudobé praxe.

Položili jsme proto našim respondentům otázky týkající se jejich návrhů na eventuální doplnění či vyřazení anebo upravení některých disciplín, a to na základě již získané dlouhodobější zkušenosti z praxe.

Z jejich výpovědí vyplynulo, že některé disciplíny by pouze redukovali či naopak pouze rozšířili, jiné by zkoordinovali s jinými (obdobnými) apod.

Naši respondenti by nejčastěji doplnili didaktická témata (10,6 %), speciální pedagogiku (10,6 %), pedagogickou praxi (9,8 %), sociální pedagogiku (9,1 %), pedagogickou komunikaci (7,6 %) a témata ze srovnávací pedagogiky (6,1 %).

7. *Disciplíny, které by respondenti vyřadili ze studijních plánů*

Studijních disciplín či problémových témat, které by naši respondenti ve studijních plánech oželeli či by je radikálně vyloučili, nebylo mnoho.

Nejčastěji se objevily návrhy spíše na omezení či restrukturalizování některých disciplín. Týkalo se to nejčastěji dějin pedagogiky (9,1 %). Epizodicky se pak vyskytují: obecná pedagogika (3,8 %), teorie výchovy (3,8 %) a statistika (3,0 %).

V souhrnu lze konstatovat, že respondenti většinou nechávali tuto otázku bez odpovědi, či dodávali stručně „*nic bych nevyřadil*“.

Závěr

Námi zkoumaní respondenti ($N = 132$), absolventi oborového studia pedagogiky v kombinacích s 12 možnými studijními obory, získali svou kvalifikaci a profesionální způsobilost na čtyřech fakultách českých vysokých škol a univerzit, které v letech 1985–1995 toto studium poskytovaly (FFUK, PedFUK, VŠP v Hradci Králové a FFMU v Brně). Byli to všichni ti, kteří nám ze všech 1 380 absolventů v daném období, jež jsme oslovili, písemně odpověděli na naše otázky v dotazníku.

Náš výzkumný soubor tvořili nejvíce absolventi s kombinací s obory *ošetřovatelství, psychologie a dějepis*. Proto bylo pravděpodobně nejčastěji voleno závěrečné téma diplomové práce historické, pedagogicko-psychologické a témata vztahující se k učitelské profesi a práci učitele ve škole při výchově a vyučování. V tomto bodě bychom mohli podpořit úvahy o tom, zda témata diplomových prací mohou perspektivně naznačovat profesní orientaci budoucích absolventů. Naši respondenti stejnoměrně ve všech studijních kombinacích (kromě Ps) skutečně významně nejčastěji vstupovali do *učitelských profesí*, jejichž četnost se v průběhu jejich profesionálního vývoje prakticky nezměnila.

Zatímco na počátku profesní kariéry respondentů to byly častěji *základní školy*, v průběhu jejich profesní dráhy a v aktuálních profesích to byly častěji *školy střední*. Přibývají i školy zvláštní a speciální. V průběhu života, nabývání profesních a dalších kompetencí zejména díky doktorskému studiu pedagogiky, které bylo uvádělo jako nejčtenější typ studia po absolvování VŠ, přibývá i počet učitelů na *vysokých školách*, což se na počátku jejich profesní kariéry pochopitelně téměř nevyskytlo.

Další profese, které měly sice podstatně menší četnost, ale byly za učitelskými profesemi co do četnosti další v pořadí, byly *profese poradenské*, jejichž výskyt má v průběhu profesního vývoje našich respondentů mírně stoupající tendenci. Nejčastěji jej pochopitelně uváděli absolventi s kombinací Ps. S tím dozajista souvisí zaměření dalšího studia, které po nástupu do praxe naši respondenti nejčastěji absolvovali (kromě doktorského pedagogického), kterým byly *speciálně pedagogické disciplíny a výchovné poradenství*. S tímto studiem pravděpodobně souvisí i mírný nárůst působení našich absolventů i na zvláštních a speciálních školách, jak jsme již zmiňovali výše.

Co do četnosti následovaly u našich respondentů po absolvování studia na VŠ profese *mimooborové*, a to zejména u respondentů s Oš a Ps. Tento trend má však v průběhu jejich profesní dráhy patrnou klesající tendenci. Přibývají však profese, které se na počátku jejich profesní dráhy nevyskytovaly nebo téměř nevyskytovaly, které však zřejmě souvisejí s jejich dalším sebevzděláváním. To jsou profese související zřejmě s nároky na kvalifikační

a osobnostní předpoklady, jako jsou profese *ve výzkumných ústavech, řídicí funkce* ve výchovných či vzdělávacích zařízeních, dále ve státních orgánech, v odborech školství a v pracovních úřadech. Figurují zde respondenti se studijní kombinací Čjl, D, Ps a Oš.

Další profese, které se na počátku profesní dráhy našich respondentů téměř nebo vůbec nevyskytovaly, jsou profese z oblasti *personalistiky a publicistiky*. V personalistice se spíše realizovali respondenti se studijní kombinací s Ps a Ov, v oblasti publicistiky Bi a Čjl.

Pokud jde o profese, o něž měli naši respondenti zájem, aniž by se však o ně ucházeli, odpověděla nám mírně nadpoloviční většina respondentů, mezi nimiž byli zejména absolventi Hv, Zt, Tv, D, Rj a Oš. Nejčastěji směřují jejich tendence k *poradenským profesím*, a dále *mimo obor*.

Při retrospektivním pohledu našich respondentů na možnost **faktického uplatnění** oborového studia pedagogiky po ukončení příslušné fakulty, jsme registrovali jistou skepsi ve všech profesních oblastech, *kromě učitelských profesí*. Naproti tomu mírně nadpoloviční většina respondentů hodnotí kladně určitý přínos oborové kvalifikace pedagogiky *pro další odborný růst*. Téměř čtvrtina respondentů uplatnila své znalosti z oborové pedagogiky *ve své rodině* a nezanedbatelná část konstatovala zlepšení *komunikativních dovedností*.

OPEKAROVÁ, O., VOKOUNOVÁ-SVATOŠOVÁ, B. Uplatnění absolventů oborového studia pedagogiky v praxi.

Pedagogická orientace 2001, č. 1, s. 66–87. ISSN 1211-4669.

Adresa autorek: PhDr. Olga Opekarová, Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze,

e-mail: Olga.Opekarova@pedf.cuni.cz.

Mgr. Bohumila Vokounová-Svatošová, Katedra rodinné výchovy, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze